

מאמר שביעי בסידורה: מדוע הסכים הימלר להפסקת ההשמדה ולשליחות ברנדי?

היינריך הימלר

היה שהימלר יראה על ציפורני הידיים של האיש אף רמז של שרידים צהובים של ניקוטין. אם הימלר ראה כאלה, יכול היה לקרות שלקח את היד ואמר: רבע שנה, או חצי שנה, איסור עישון. תן הרצדק, סוף הפקודה. אז לא היתה ברירה אלא להשלים עם זה. כך נהג הימלר בשטח האישי, וכך נהג בשטח הענייני. כזה לא היה היינריך, למרות שגם היינריך היה אימפולסיבי מאוד, ולעתים החליט החלטות פתאומיות.

כך הוחלטו החלטות גורליות, שנגעו לחייהם של מאות ושל רבבות יהודים. אומנם, אין פירוש הדבר שהימלר עסק תמיד, ללא הפסק ובאופן בלעדי, בשאלות יהודיות. אמרתי שהעסקת בפרטים והתערב בכל דבר, ויכול להתקבל הרושם שהגבר הזה העסיק את עצמו כל היום בענין היהודי. זה לא היה כך. העניין עצמו היה תמיד אקטואלי מאוד בחוגי המפלגה. לכן הספיק משפט חסוף שיצא מפיו, הוראה קצרה, אותה נתן תוך חצי דקה ופחות. הוא מסר אותה לשלישו, למטהו האישי, למפקד משטרת הבטחון, לקצין מישטרה כלשהו שהופיע לביקור או שהתייצב בפניו, או לגאולייטר. הוא מסר אותה במפקדה הקרבית שלו, או, בימי-שלום, במשרדו. אז הספיק משפט חסוף זה, הוראה קצרה זו, כדי שבמשרדים המרכזיים תתקיימה אישיות בלי סוף, תושגנה חוותידיעת מצד המומחים, תתבקשה הסכמתו של משרדים אחרים, שאת כולם היה צורך לשאול, כדי שלא יביא הדבר לחיפזות-מכתבים נוראות, לים של תלונות ותקלות.

מי היו האנשים שהשפיעו על הימלר בשנים גורליות אלה?

צמרת הנאצית נקרא היינריך הימלר, במידה מסוימת של כוח, בשם "היינריך הנאמן". הכתנה היתה לומר: היינריך חלשה-אופי, חסרה-עצמאות, הכלב הנאמן של הפיר, העבד הנרצע הממלא פקודות.

ככל שהתקרב המישטר הנאצי אל שואתו הסופית, כך גברה השפעתו של איש זה. רודולף הס, סגן הפיר, ברח לאנגליה באמצע 1942. הרמן גרינג, האיש מס' 2 של המישטר, ירד מגדולתו בסוף 1940, כאשר חיל-האוויר שלו נחל את תבוסתו בקרב של בריטניה. חינם של הגנרלים סר בסתיו 1941, כאשר נוצחו בשערי מוסקבה. היינריך הנאמן, המפקד הארצי של הס.ס. וראש המישטרה הגרמנית, נשאר לבדו בפיסגה, למרגלות

מאת אורי אבנרי

הפיר. אחרי רצח היינריך, ביוני 1942, שנה אחרי התחלת ההשמדה הגופנית של היהדות, קיבל הימלר לידיו גם את הטיפול השוטף במיצע החיסול. מאותו רגע עמד גורל יהודי אירופה בסמך השאלה האחת: מי משפיע על היינריך הנאמן?

הנמושה האכזרית

נאצים רבים העידו בכתב ובעל-פה על אופיו של הימלר. היו ביניהם חבריו בדרגה, כמו גרינג וריבנטרופ; פקודיו הבלתי-אמצעים, כמו ואלטר שלנברג; ופקודיו הנמוכים, כמו אדולף אייכמן. על אף הבלדלים הרבים בתאורים, הם והים 'בכל הנוגע לחולשת' האופי של איש זה, שהוכיח לכולם את הטיפוס של מורה-גומלין גרמני — עבד לאדוני ורודן לפקודיו. אפשר לכנותו בתואר "הנמושה האכזרית".

מלבד הימלר עצמו, לא האמין איש ברייך השלישי בדבקות כה רבה ב"תורת הגזע" האחילית כמו הימלר. הוא הקדיש חלק ניכר מזמנו וממרצו לשטח זה — החל בחקירת מוצאן הגזעני של ארוסות אנשי הס.ס. וכלה באירגון תצוגת הגולגולות והשלדים של קומיסארים קומוניסטיים יהודיים שנרצחו במיוחד למטרה זו.

הוא העסיק חבורה שלמה של אסטרולוגים, שניבאו לו את העתיד על פי הכוכבים. את עוזריו הקרובים שלח לרופאי הפרטי, שבחן את אופיו של האדם על-ידי מישוש שריריו ועצביו. ואייכמן מספר כי ראה בחצר המפקדה צריף בו ניסה אלכימאי להפוך מתכות זולות לזהב.

עוד מראשית ימי הרייך השלישי נהג הימלר להתערב בענייני היהודים, כפי שהתערב כמעט בכל נושא אחר שנידון במשרדו ובמשרדים האחרים. מספר אייכמן: "הגאולייטר של מחוז באדן בא אל הימלר, כפי שנהגו רבים, ואמר לו, כזה היה אז הירגון: אני צריך

ואלטר שלנברג, ראש ריגול הס.ס. במשפט וירנברג

להיפטר מהיהודים שלי, וכו' וכו', אני זקוק לדירות, וכו'. הרי תמיד מצאו משהו, כדי לתרץ את הדרישה. אז ענה הימלר: 'כן, ונתן את הסכמתו. אף פעם אחת לא אמר לא, את זה לא עשה אף פעם. בשביל זה היה אימפולסיבי ורך מדי. מובן מאליו שלא הבין כלל את הקשיים הכרוכים בעניין... זוהי דוגמה אופיינית. לעתים קרובות הניב הימלר על משהו באופן אימפולסיבי. כמו ברק משמים בהירים קבע משהו, והפך את זה לפקודה שהיתה עלולה ליצור מבוכה ומצב בלתי-אפשרי. לעתים קרובות שמעתי תלונות על כך..."

תיאורו של אייכמן מראה, בלי ספק, איך נראה הימלר בעיני קציני ס.ס. נמוכים יותר: "בגלל זה פחדו מאד מפני הימלר. אתן לכך דוגמה קטנה לגמרי, שחיתה בלתי-חשובה, ובעצם אין טעם לספר אותה. אם נצטווה מישהו להתייצב אצל הימלר, ואם היה זה אדם שנהג לעשן, הרי הוכנו בשבילו ברכבת המיוחדת של הימלר לימון ואבן-ניקוי. אסור

הפסוקים המודפסים באותיות דקות לקוחים מעדותו של אייכמן, מזכרונותיו ושאר המיסמכים החתומים על ידו, תוך שמירה על סיגנונו, ככל האפשר.

"איך אתה מעז לדבר!"

אחר מהם היה האלוף ואלטר שלנברג, משפטן צעיר שניהל את הלשכה מס' 6 (מודיעין חוץ-לארץ) בלשכה הראשית לבטחון המדינה. זמן קצר אחרי הירצחו של היינריך, מפקדו, ועוד לפני התבוסה הכפויה של סטאלין-גראד ואל-עלאמיין, הגיע שלנברג לכלל מסקנה כי גרמניה אינה מסוגלת עוד לנצח במלחמה.

כראש מנגנון-הריגול העולמי של הס.ס., היתה לשלנברג תמונה ברורה יותר של יחסי הכוחות מאשר לרוב הנאצים החשובים. הוא לא האמין עדיין כי גרמניה אמנם הפסידה את המלחמה. הוא עוד קיווה כי גרמניה תוכל להשיג שלום עם מדינות-המערב, תוך ויתור על רוב כיבושיה, על סמך מצע משותף של מלחמה בברית-המועצות.

בגרמניה של 1942 אסור היה להשמיע רעיון כזה. כל מי שפיקס ביכולתה של גרמניה להשיג נצחון טוטאלי על כל אויביה, נחשב לתבוסן ולבוגד, והיה צפוי לעונש מות. על כן החליט להתקדם בזהירות. הוא החליט להשפיע על הימלר, לשכנע אותו בצורך לשנות את כסרות המלחמה של הרייך. לאחר מכן היה הימלר צריך להביא לסילוקו של יואכים פון-ריבנטרופ, שרה-החץ המטופש והקיצוני של הרייך, ולשכנע את הימלר בצורך לכרות שלום.

במסגרת זה נועד ליהודים תפקיד חשוב. שלנברג הבין כי לא תתכן הידברות עם המערב בשעה שהשמדת היהודים נמשכת. הוא אמר לעצמו: אם הימלר יפסיק את ההשמדה, יראה העולם כי מפקד הס.ס. הוא אדם הומאני, ושלאפשר לנהל עמו משא-ומתן. היה זה, כמובן, חלום תמים, וכמעט אבסורדי. אולם כמו כל מנהיגי הרייך, לא היה לשלנברג מושג על מצב-הרוח האמיתי שהשתרר בעולם התרבותי כולו נוכח זחיעות הנאצים. שלנברג האמין, שאם בכלל יש אפשרות להשיג שלום של פשרה, מוטב לפעול בהקדם, כל עוד גרמניה חזקה וחולשת על שטח-כיבוש נרחבים, לפני שהפוטנציאל העצום של ארצות-הברית וברית-המועצות יגוייס במלואו נגדה.

באוגוסט 1942 טס שלנברג למפקדתו של הימלר, בעיר הרוסית ז'יטומיר, בקירבת מיפקדתו של הימלר, ששכנה אז בחניניה. תחילה גייס את עזרתו של הדי"ר קרסטן, רופאו הפרטי ואיש-סודו של הימלר. לאחר מכן, אחרי ארוחת-הערב, כשהיה לבדו עם הימלר, שאל אותו: "מה הפתרון האלטרנטיבי לסיום המלחמה המונח במגירתך, אדוני המפקד-הארצי?"

מספר שלנברג: "במשך דקה מלאה השתררה דממה עמוקה בחדר. הימלר ישב מולי, נדהם לגמרי. הוא הבין את דבריה-ההקדמה שלי, ועוד לפני סיום דברי תפס לקראת מה אני חותר. אטיט חור לאיתנו. אז התל מדבר, תחילה בקול נמוך, ולאחר מכן בקול גובר והולך, עד שכימעט צעק: האם השתגעתי? אתה כורע תחת עומס העבודה! האתן לך מיד חופשה של חמשה שבועות? האם אתה מאבד את השליטה על עצביו? ובכלל, איך אתה מעז לדבר אלי כן?"

אולם הימלר לא ציחה לאסור את התבוסה. הוא לא קיבל את דעתו, אך הרשה לו למשש את הדופק הבינלאומי ולברר את האפשרויות. מאותו רגע החל הימלר פוסח על שני הסעיפים, כשהוא נמשך אנה ואנה.

ההשפעה ההפוכה הופעלה על הימלר מצד האגף הקיצוני של הס.ס., שהיה מיוצג על-ידי ראש הלשכה 4 (גסטאפו), היינריך מילר. אך גם זו היתה מתונה לעומת ההשפעה הקיצונית שבה מלמעלה, מצד האיש הקיצוני ביותר של הרייך השלישי — אדולף היטלר עצמו. הפיר דחף לא רק להמשך המלחמה ללא פשרה, אלא גם לחיסול מהיר ומוחלט של היהדות. שנתיים שלמות אחרי השיחה של שלנברג, עד סתיו 1944, נמשכה ההשמדה במלוא היקפה. בחקופה זו חוסלה מרבית יהדות אירופה.

רביד לפיגשו של הימלר

יש המבקשים להוכיח כי אייכמן היה האיש העיקרי שהשפיע על הימלר להמשיך בהשמדה, וכי היה קיים מגע אישי הדוק וממושך בין הימלר ואייכמן. אולם גירסה זו מבוססת על טעות אופטית. היא מנפחת את חשיבותו של אייכמן בלי כל יחס למציאות. אמנם, אייכמן לא היה "נקייה קטנה", כפי שהוא מנסה לתאר את עצמו כיום — אך במכונתו של הימלר היה בורג קטן למדי. בספרו של שלנברג, אין השם אייכמן מוזכר כלל. כאויביו הוא מזכיר את מילר וקאלטנברונר.

לפי עדות אחת, הגיע גם אייכמן בשלב מוקדם למדי לכלל מסקנה כי גרמניה הפסידה את המלחמה. כך כתב עליו רודולף הוס, מפקד אושויץ: "כבר 1943 פיקס אייכמן בנצחון גרמני שלם, והאמין כי המלחמה תסתיים בתיקו". על כן רצה אייכמן, לדברי הוס: "לפעול נגד כל יהודי שאפשר לתפוס אותו, ולבצע את הפעולות במהירות האפשרית עד לפתרון הסופי, מאחר שאי-אפשר לנבא מראש מה תהיה תוצאת המלחמה."

אייכמן עצמו מתאר את הדברים קצת אחרת: "מאז 1941 הבעתי דיעות פסימיות. מילר נזף בי על כך קשות, בנוכחות ראשי-המחלקות האחרים. אמרתי לאנשי תמיד שאם הדברים יימשכו כך, הרי אז נפסיד במלחמה, במקום לנצח בה. אמרתי לויסליצ'ני שאיני מאמין ברייך בן-1000 השנים... כאשר הכריזה תורכיה מלחמה עלינו, אמרתי לגינתר שאיני מאמין עוד בנצחון, והוא אמר שהוא עודנו מאמין. אמנם, עלי להודות שהתמונה שלי השתנתה כאשר שמעתי בפעם הראשונה על הראסטות, וכאשר שמעתי שוב ושוב על סוגים חדשים של נשק-פלא, ואז שוב האמנתי שאנחנו יכולים לנצח במלחמה. הייתי תמיד אחד מאותם שהאמינו בנשק-הפלאים. את זאת עלי להוסיף."

כך או אחרת, בעוד שלנברג רצה להציל את היהודים כדי להכניס אותם לקופת המימון בעת המשא-ומתן על שלום-הפשרה, רצו אייכמן ופקודיו, מילר וקאלטנברונר,